

ді штрафу, грошового стягнення, ув'язнення на певний строк та довічного ув'язнення; б) застосування звільнення від покарання у вигляді відстрочення виконання ув'язнення на певний строк неповнолітній особі та зупинення виконання під умовою ув'язнення на певний строк щодо особи, яка вчинила злочин у неповнолітньому або молодому віці; в) відбування таких різновидів наглядового засобу пробації як суспільно корисні роботи та пенітенціарний пробаційний арешт.

Логіка виокремлення у проекті КК розділу 3.10. зумовлює, з дотриманням правил законодавчої техніки, врахування в його окремих положеннях тих особливостей кримінально-правових засобів щодо неповнолітніх осіб, які містяться в інших розділах його Загальної частини. Власне сама назва розділу 3.10. вимагає свого певного уточнення, оскільки передбачені в ньому види звільнення неповнолітньої особи від покарання за змістом ч. 1 ст. 3.1.1. проекту КК не є засобами кримінально-правового характеру. Нарешті, з метою гармонізації положень майбутнього кримінального законодавства із окремими приписами кримінального законодавства країн Європейського Союзу потребує свого перегляду наявна сьогодні концепція відмови від нормативної визначеності у проекті КК різних видів примусових заходів виховного характеру.

Список використаних джерел:

1. Головненков П. В. Уголовное уложение федеративной республики германия. Научно-практический комментарий и перевод текста закона / Strafgesetzbuch (StGB). Universitätsverlag Potsdam, 2021. 494 с.
2. Закон о судопроизводстве по делам несовершеннолетних / Bundesministerium der Justiz. URL : <https://www.gesetze-im-internet.de/jgg/> (дата звернення: 07.09.2022).
3. Новий Кримінальний кодекс України : проект тексту станом на 14.07.2022 / EUAM: Ukraine: Новий Кримінальний кодекс. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code> (дата звернення: 07.09.2022).

Оробець К.М.

кандидат юридичних наук, асистент кафедри

кримінально-правової політики

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ЩОДО ЦІННІСНИХ ЗАСАД РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

1. У основу будь-яких правових змін мають бути покладені пріоритети, обумовлені потребами суспільства на поточному етапі його розвитку. Ефективна реалізація державної, і зокрема кримінально-правової політики, неможлива без належного сприйняття окремими громадянами та соціумом у цілому. І, навпаки, ті соціально-правові інновації з боку державної влади, що

за своєю спрямованістю дисонують з суспільною свідомістю та ідеологією, не враховують панівних цінностей суспільства та цінностей спільнот, частиною яких воно є, на відміну від соціально обумовлених, не можуть бути результативними.

2. Так само процес оновлення кримінального законодавства має ґрунтуватися на детальному аналізі поточного стану суспільства (як у статичі, та і в динаміці) і прогнозуванні перспектив його розвитку, невід'ємною складовою чого є оцінювання явищ і процесів, які включені в систему суспільних відносин, з точки зору їх цінності або антицінності. Ідеться про ступінь їх відповідності (або, навпаки, протиріччя) загальнолюдським, європейським і національним цінностям, наприклад, правам людини як одній з базових європейських цінностей (ст. 2 Договору про Європейський Союз, консолідована версія), що в Конституції України конкретизується через визнання людини, її життя і здоров'я, честь і гідності, недоторканності і безпеки найвищою соціальною цінністю (ст. 3). У результаті оцінювання мають бути ідентифіковані ті найбільш цінні суспільні відносини, які можуть і повинні підлягати охороні кримінальним правом. Ігнорування такої оцінки здатне призводити до надлишкової кримінально-правової репресії, загалом до не виправданого обмеження державою громадянського суспільства. Як наслідок — кримінальний закон може стати дисфункціональним, з цінності перетворитися на антицінність [1, с. 149]. На противагу цьому, в ідеалі кримінальне право повинно містити чіткі параметри втручання держави в питання формування та функціонування суспільних відносин [2, с. 204]. Межі втручання кримінального права в систему суспільних відносин, на наш погляд, можна визначити за допомогою чіткого окреслення загального об'єкта кримінальних правопорушень (якісна характеристика) та мінімального ступеня (рівня) деструктивного впливу на суспільні відносини унаслідок вчинення кримінального правопорушення (кількісна характеристика). Відповідні сфери суспільних відносин виступають водночас і об'єктами кримінально-правової охорони.

3. Інструментальна цінність кримінального права, кримінального закону як його форми й окремих кримінально-правових інститутів полягає у їх здатності позитивно впливати на суспільні відносини, виступаючи як соціальний регулятор. У свою чергу, призначення кримінального права як інструмента соціального регулювання проявляється в його завданнях, які мають корегуватися відповідно до нових викликів і загроз життєдіяльності українського суспільства та держави [3, с. 265]. Звідси, передумовою реформування кримінального законодавства є зміна завдань, які перед останнім ставляться. За відсутності таких змін немає потреби і в суттєвому перегляді кримінального закону, не кажучи вже про прийняття нового Кримінального кодексу (далі — КК). Завдання кримінального законодавства «оприлюднюють» для усіх положення про те, для чого існує в державі кримінальне законодавство, їх закріплення та проголошення уможливають їх виконання при практичному застосуванні [4, с. 15]. На жаль, у проєкті Концепції реформування кримінального законодавства України положення щодо завдань кримінального закону визнані такими,

що не витримали перевірки часом [5, с. 10], і в самому проєкті КК його завдання не визначені [6]. Тоді як у науці висловлюються слушні думки про те, що на сучасному етапі регулюючі можливості цілей права (і відповідних норм-цілей), навпаки, розширюються [7, с. 27].

Те саме стосується і цілей покарання, без постановки яких неможливо з'ясувати показники його ефективності.

4. Реформування кримінального законодавства передбачає також визначення правової бази нових законів, до якої на тлі євроінтеграційних процесів цілком доречно належать як приписи Конституції України, так і загальновизнані принципи і норми міжнародного права (ч. 1 ст. 3 чинного КК). Кримінально-правова система України не є ізольованою, а, як і в інших цивілізованих державах світу, відчуває досить серйозний вплив міжнародного права. Орієнтування на світові стандарти у галузі прав людини, європейські цінності та надання їм статусу цінностей правових є частиною курсу до набуття повноцінного членства в Європейському Союзі, чого наразі так прагне Україна. Тому проєкт нового КК, безумовно, має базуватися на міжнародно-правових нормах. Підкреслимо, що мова йде не лише про чинні міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, які й так визнаються частиною національного законодавства, а насамперед про усталені, загальновизнані принципи і норми міжнародного права, які можуть бути і не закріплені в договорах, маючи, приміром, форму міжнародно-правового звичаю, або міститися в договорах, що поки не ратифіковані Україною, однак при цьому визнаються більшістю цивілізованих країн. Ці принципи і норми не є формою (джерелом) кримінального права України в точному розумінні, проте виконують установчу, фундаментальну роль як його ціннісні орієнтири.

5. У процесі та в результаті реформування кримінального законодавства, базою якого є основні цінності суспільства та оцінка соціальних явищ, послідовно формується законодавча модель кримінального правопорушення як соціального та правового явища, причому його соціальна природа є первиною порівняно з правовою. Це означає, що формальні ознаки кримінальної протиправності і караності є результатом законодавчої оцінки діяння як суспільно небезпечного (або антицінності). Суспільна небезпечність є не абстрактною, а цілком конкретною іманентною властивістю кримінального правопорушення, що має свої показники. Тоді як інтерпретація цих показників різними суб'єктами законотворчої діяльності може відрізнятися, і найбільш ефективним буде законодавче положення, в якому ця оцінка відповідатиме істинній антицінності суспільно небезпечного діяння. Саме такий закон (форма) буде дійсно відображати правовий зміст, а відтак — сам по собі виступати цінністю.

Список використаних джерел:

1. Вечерова Є.М. Функції кримінального права: нормативний вимір. *Право і суспільство*. 2018. № 2. Ч. 3. С. 145-150.
2. Бахуринська О.О. Принцип економії кримінально-правової репресії: до визначення поняття. *Право і суспільство*. 2017. № 4. С. 204-210.

3. Оробець К.М. Щодо завдань кримінального права як проявів його інструментальної цінності. *Кримінально-правове регулювання та забезпечення його ефективності*: матеріали міжнар.-практ. конф., м. Харків, 18-19 жовт. 2018 р. Харків : Право, 2018. С. 263-265.
4. Стрельцов Є., Кузьмін Е. Завдання кримінального законодавства: українські реалії та зарубіжний досвід. *Юридичний вісник*. 2019. № 3. С. 12-17. DOI: 10.32837/yuv.v0i3.928.
5. Концепція реформування кримінального законодавства України: проєкт. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2020/08/25/povnyj-tekst-kontseptsiyi-reformuvannya-kk-ukrayiny.pdf> (дата звернення: 10.09.2022).
6. Кримінальний кодекс України (проєкт): контрольний текст (станом на 14.07.2022 року). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2022/07/14/1-kontrolnyj-tekst-proektu-kk-14-07-2022.pdf> (дата звернення: 10.09.2022).
7. Суханова Д. Щодо питання про ефективність застосування визначально-установчих норм у механізмах правового регулювання. *Юридичний вісник*. 2020. № 2. С. 25-30. DOI: 10.2837/yuv.v0i2.1699.

Триньова Я.О.

*доцент, доктор юридичних наук,
професор кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та кримінології
Академії державної пенітенціарної служби, адвокат*

БІОЕТИКО-ПРАВОВИЙ ПОГЛЯД НА ДЕЯКІ ПОЛОЖЕННЯ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ ПРОЕКТУ НОВОГО КК УКРАЇНИ

Згідно з угодою про інтеграцію України до ЄС (відповідні документи ратифіковано Законом України № 1678-VII від 16.09.2014) [7], передбачається гармонізація основних елементів відповідних правових систем та використання єдиної термінології.

На виконання взятих зобов'язань, в Україні триває складний процес реформування системи національного законодавства, його адаптації до стандартів ЄС. В наукових колах триває дискусія щодо ратифікації Конвенції про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини (конвенція про права людини та біомедицину, прийнята в іспанському місті Ов'єдо 04.04.1997 р.) [3] та додаткових протоколів до неї, що чекають ратифікації Україною. Вказана конвенція містить європейські стандарти і щодо проведення наукових досліджень у галузі біології та медицини. Деякі дискусійні питання цього міжнародного документу, що стали перепорою для її ратифікації, зокрема, доцільність проведення медичних досліджень